

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ»
«ΣΥΜΒΟΛΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ»

Διδακτική πρόταση

Κ. Π. Καβάφης, «Ιθάκη» (*Ο λόγος ανάγκη της ψυχής Β΄ Γυμνασίου,*
σ. 135)

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>1. Να αναγνωρίζουν τα βασικά «γένη» της λογοτεχνίας (ποίηση/πεζογραφία/θέατρο) και τα «πρωτογενή» κειμενικά είδη: ποιήματα – αφηγήματα – θεατρικά κείμενα.</p> <p>2. Να διακρίνουν την παραδοσιακή έμμετρη ποίηση από τη μοντέρνα ποίηση.</p> <p>3. Να αντιλαμβάνονται το ταξίδι ως λογοτεχνικό «τόπο» αυτογνωσίας και πολιτισμικής πραγματογνωσίας.</p>	<p>1. Εσωτερικά στοιχεία τα οποία διακρίνουν το κάθε είδος ενός λογοτεχνικού κειμένου:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ποίηση: κείμενα σε στίχο, ομοιοκαταληξία, χωρισμός σε στροφές - η αφήγηση στον ποιητικό, πεζό λόγο και θεατρικό λόγο: διηγήσεις σε πεζό, χωρισμός σε κεφάλαια ή σκηνές (μυθιστόρημα, διήγημα), αφηγηματικά ποιήματα, το αφηγηματικό στοιχείο στα θεατρικά κείμενα <p>2. Σύγκριση παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων, εντοπισμός βασικών διαφορών σε επίπεδο μορφής και εκφραστικών τρόπων: μέτρο – στροφές – ομοιοκαταληξία/ ελεύθερος στίχος, λυρικό λεξιλόγιο/ δραματικότητα, σύμβολα</p> <p>3. Παρουσίαση των πολλαπλών νοημάτων του ταξιδιού και, ιδίως, της συμβολικής του διάστασης στη λογοτεχνία</p>

ΕΜΦΑΣΕΙΣ	
<p style="text-align: center;">ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ</p> <p>Εμφάσεις: ποίηση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • η συμβολική διάσταση του ταξιδιού στην ποίηση • εκφραστικά μέσα • η ποιητική αφήγηση και ο παραινετικός / διδακτικός της τόνος 	<p style="text-align: center;">ΘΕΜΑΤΙΚΗ / ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οι πολλαπλές σημασιοδοτήσεις του ταξιδιού • Οι μεγάλοι σκοποί και η αξία τους για τον άνθρωπο • Οι δυσκολίες, τα εμπόδια και η υπέρβασή τους • Το ταξίδι σε συνάρτηση με την πείρα ζωής και την αυτογνωσία

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ / ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΟΡΕΙΑ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ**

ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

1. Δημιουργία κλίματος δεκτικότητας: Ο/ Η διδάσκων/ -ουσα ανακαλεί προϋπάρχουσες γνώσεις γύρω από τη θεματική ενότητα «Ταξίδι». Ρωτά τους μαθητές ποια είδη ταξιδιών γνωρίζουν καθώς και για ποιους ταξιδευτές έμαθαν, από αυτά που διαβάζουν, από την ιστορία, τη μυθολογία κ.λπ.
2. Ακολούθως, ο/η διδάσκων/-ουσα γράφει στον πίνακα τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή.
Γίνεται συνοπτική αναφορά στο γεγονός ότι ο Καβάφης είναι ένας από τους μείζονες νεοέλληνες ποιητές.
3. Ο/ Η διδάσκων/ -ουσα εφαρμόζει την **ιδεοθύελλα** (brainstorming) με λέξη-κλειδί την **Ιθάκη**.¹ Οι μαθητές/-τριες καλούνται να θυμηθούν λέξεις – φράσεις που σχετίζονται με τη λέξη (όπως π. χ. Οδυσσέας, Κύκλωπας, ταξίδι, νόστος, ...κ. ά.), αφού έχουν διδαχθεί την *Οδύσσεια* του Ομήρου στην Α΄ Γυμνασίου και να υποθέσουν με βάση τον τίτλο τη θεματολογία / το περιεχόμενο του ποιήματος (Ενδεικτικά: η περιπέτεια / το ταξίδι της ζωής, οι δυσκολίες της ζωής και η αντιμετώπισή τους, οι στόχοι που θέτουμε και η πραγματοποίησή τους, ο προορισμός).
4. Έπειτα α) οι μαθητές/-τριες ανακαλούν στη μνήμη τους την υπόθεση της *Οδύσσειας* του Ομήρου και β) διαβάζουν το εισαγωγικό σημείωμα που συνοδεύει το κείμενο (σ. 135). Στη συνέχεια, ο/η διδάσκων/-ουσα επεξηγεί τον όρο «φιλοσοφικά»/ «διδασκτικά» ποιήματα.² Τα ποιήματα αυτά αποκαλούνται και γνωμολογικά ή αλλιώς ποιήματα της σκέψεως. Αυτό συμβαίνει, διότι αφορμώνται ιδίως από φιλοσοφικές σκέψεις σχετικά με την ζωή, την ανθρώπινη μοίρα, την αξιοπρέπεια και την ματαιότητα των ανθρώπινων μεγαλείων.³

(Έμφαση στα εξής: **Πηγή έμπνευσης ο ομηρικός Οδυσσέας και ο νόστος του, συμβολική αξία ταξιδιού, τελικός προορισμός, η Ιθάκη αφορμή για ένα μεγάλο ταξίδι περιπέτειας, εμπειρίες, αυτογνωσία**).

5. Ανάγνωση του ποιήματος
6. Ελεύθερος σχολιασμός του ποιήματος από τους μαθητές
7. Συσχετισμός με το πρώτο ποίημα της θεματικής ενότητας «Mal du depart». Η θεματική του ταξιδιού, ως επιθυμίας φυγής και αλλαγής ζωής στο ποίημα του Ν.

¹ Για περισσότερες πληροφορίες, οι μαθητές/-τριες παραπέμπονται στην «Ανεμόσκαλα»: https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/timeline.html?cnd_id=9 (Χρονολόγιο και εργοβιογραφία) και https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=9 (Ποιητικό έργο)

² Βλ. ενδεικτικά Όλγα Πλιάτσικα, *Φιλοσοφικά ποιήματα του καβαφικού κανόνα*, Θεσσαλονίκη, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2018, <http://ikee.lib.auth.gr/record/299668/files/GRI-2018-22506.pdf> (πρόσβαση: 8/2/2023).

³ Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, σ. 233

Καββαδία, και, ως ενός υψηλού και μακροπρόθεσμου σκοπού που μπορεί να υλοποιηθεί στην πορεία της ζωής, στο ποίημα του Κ.Π. Καβάφη.

8. Παρουσίαση

Θεματικός άξονας: Η σημασία των υψηλών / μεγάλων σκοπών στη ζωή μας και η αξία της προσπάθειας να τους επιτύχουμε.⁴

Ποιητική φωνή: Ποιος μιλά στο ποίημα και σε ποιον απευθύνεται;

Το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει σε διδακτικό τόνο τις απόψεις του για την αξία της προσπάθειας πραγματοποίησης υψηλών σκοπών που θέτουμε στη ζωή. Απευθύνεται σε έναν απροσδιόριστο αποδέκτη (σε β' πρόσωπο ενικού), δίνοντάς του συμβουλές [προτρεπτικό / παραινετικό ύφος].

Στο σημείο αυτό, ο/η διδάσκων/-ουσα διαβάζει το ποίημα του Στάθη Καραβία, «**Στον Οδυσσέα**» και καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να εντοπίσουν τους κοινούς θεματικούς άξονες, σε συνάρτηση με την «Ιθάκη» του Κ.Π. Καβάφη.

Κοινοί θεματικοί άξονες:

- ✓ Αναφορά σε κοινά μυθολογικά στοιχεία – *Οδύσσεια* Ομήρου - και λειτουργία τους στα ποιήματα.
- ✓ Ο Οδυσσέας ως αιώνιο σύμβολο, ως άνθρωπος που ό,τι κι αν έκανε είχε ως σκοπό την επιστροφή του στην πατρίδα και την οικογένειά του (προσήλωση στον στόχο) και ως κάποιον που όσους κινδύνους και όσα εμπόδια και αν συνάντησε στον δρόμο του (οργή Θεών, πειρασμούς, αθανασία) βγήκε ακόμα πιο δυνατός και στο τέλος νίκησε (το κέρδος από την εμπειρία του ταξιδιού).
- ✓ το μήνυμα πως ο άνθρωπος πρέπει να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες της ζωής, να μαθαίνει όσο μπορεί περισσότερα πράγματα και να απολαμβάνει τη ζωή.

Συνανάγνωση ποιημάτων:

Συνεξεταζόμενο ποίημα: Στάθης Καραβίας, «Στον Οδυσσέα»⁵

ΣΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ

Τι αν επολέμησες στην Τροία; Πολλοί ήταν οι πολεμιστάδες,
ανδρείοι όλοι, πιο ανδρείοι από σένα, πιο μεγάλοι. Όμως
συ έμεινες σύμβολο αιώνιο, μόνος συ εδάμασες την τύχη,
πάντα εχθρά σου.

⁴ Θησέας Τσιάτσικας, *Ο σχολικός Καβάφης*, Αθήνα, εκδ. Δελφοί, σ. 208

⁵ Στάθης Καραβίας, «Στον Οδυσσέα». *Νέα Ζωή* Αλεξάνδρειας 4, (1910) 156.

Τι ακόμα αν από σένα αλώθηκεν η Τροία;
Σκοπός σου δεν ήταν η άλωση αλλά μέσο για να τελειώσει
ο πόλεμος, να επιστρέψεις στο μεγάλο αγαθό της ζωής σου,
την ήρεμη στέγη.

Μάταια τα κύματα σε πολεμούν και μάταια
ο Ποσειδώνας σ' οργίζεται. Μάταια οι Κύκλωπες επιβουλεύονται
κι άπειροι κίνδυνοι σε κυκλώνουν. Συ κατορθώνεις
να τους δαμάξεις.

Μάταια πειρασμοί, Καλυψώ, Κίρκη, ανοίγουν
θεαινών⁶ αγκαλιές. Η αθανασία να σε μαγεύσει
δεν κατορθώνει, ούτε Σειρήνες το μεγάλο σκοπό σου
να ματαιώσουν.

Και νικάς. Ακόμα νικάς τον καιρό, τον μεγάλο εχθρό σου
και δεν μπορούν δέκα χρόνων αγώνες να σβήσουν
τον υπέροχο πόθο σου, που δυνατότερος κάθε μέρα
ξαναγεννιέται.

Τι αν ενίκησες στην Τροία; Πολλοί ήταν οι νικητές. Όμως
συ έμεινες σύμβολο, συ έκαμες μέσο τη νίκη για να τελειώσει
ο πόλεμος, να επιστρέψεις στο μεγάλο αγαθό της ζωής σου,
την ήρεμη στέγη.

- **Προτεινόμενες πτυχές συνεξέτασης των δύο κειμένων**

1. Να συγκρίνετε το ύφος των δύο ποιημάτων και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Απάντηση: Στο ποίημα του Καβάφη το ύφος είναι παραινετικό, αφού το ποιητικό υποκείμενο προτρέπει τον αναγνώστη (απροσδιόριστο αποδέκτη) να βιώσει ένα μεγάλο ταξίδι, με πολλές περιπέτειες και γνώσεις. Όπως ο ομηρικός Οδυσσέας βίωσε στο ταξίδι της επιστροφής πολλές περιπέτειες κι απέκτησε γνώσεις, έτσι κι ο αναγνώστης, μέσα από το περιπετειώδες ταξίδι της ζωής, θα αποκτήσει γνώσεις.

Αντίθετα, στο συνεξεταζόμενο κείμενο το ύφος δεν είναι παραινετικό. Το ποιητικό υποκείμενο αναφέρεται στους ανθρώπους που, όπως ο Οδυσσέας αγωνίζονται και, παρά τις αντιξοότητες, καταφέρνουν στο τέλος να φτάσουν στον προορισμό τους/ να επιτύχουν τον σκοπό τους.

⁶ Θέαινα: θεά

2. Και στα δύο ποιήματα εντοπίζουμε το σύμβολο της Ιθάκης. Πώς παρουσιάζεται η Ιθάκη σε κάθε ένα από τα δύο ποιήματα και ποιες είναι οι σημασίες του συμβόλου αυτού;

Απάντηση:

Πώς παρουσιάζεται η Ιθάκη στο ποίημα/ Ερμηνεία του συμβόλου	
Κ. Π. Καβάφης, «Ιθάκη»	Στάθης Καραβίας, «Στον Οδυσσέα»,
<ul style="list-style-type: none"> • Τίτλος • Στ.1: «Σαν βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη...» - (ο προορισμός του ταξιδιού) • Στ.24: «Πάντα στον νου σου να 'χεις την Ιθάκη» - (ο οποιοσδήποτε υψηλός σκοπός του ανθρώπου) • Στ. 30-31: «... μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη», «Η Ιθάκη σ' έδωσε το ωραίο ταξίδι» - (η αξία του μεγάλου σκοπού) • Στ. 34, στ. 36: «Κι αν πτωχική τη βρεις, η Ιθάκη δεν σε γέλασε» - (αποτίμηση της αξίας του σκοπού) 	<ul style="list-style-type: none"> • Στ.7-8: «...στο μεγάλο αγαθό της ζωής σου, την ήρεμη στέγη» - (ο νόστος, η επιθυμία, ο σκοπός του Οδυσσέα να επιστρέψει στο σπίτι του, στην «ήρεμη στέγη»-οικογενειακή ζωή) • Στ.15: «...το μεγάλο σκοπό σου...» - (τον νόστο, την επιστροφή στην πατρίδα) • Στ. 19: «... τον υπέροχο πόθο σου...» - (τον νόστο, την επιστροφή στην πατρίδα) • Στ. 23-24: επανάληψη των στ. 7-8.

3. Να εξηγήσετε πώς παρουσιάζεται το θέμα του ταξιδιού στα δύο ποιήματα.

Απάντηση:

Πώς παρουσιάζεται το θέμα του ταξιδιού στα δύο ποιήματα	
Κ. Π. Καβάφης, «Ιθάκη»	Στάθης Καραβίας, «Στον Οδυσσέα»
Το ταξίδι είναι η ίδια η ζωή, ο δρόμος που διανύουμε με τα εμπόδια, τις δυσκολίες, τους φόβους, τις ηθικές και υλικές απολαύσεις, τις εμπειρίες που δίνει στον άνθρωπο.	Το ταξίδι είναι το μέσο, ο τρόπος για την πραγματοποίηση του σκοπού («μεγάλος σκοπός») που είναι η επιστροφή στην «ήρεμη στέγη».

4. Να αναφερθείτε στο **ρηματικό πρόσωπο** που χρησιμοποιούν τα ποιητικά υποκείμενα στα δύο ποιήματα και να εξηγήσετε σε ποιον απευθύνεται το καθένα.

Απάντηση:

Ρηματικό πρόσωπο και στα δύο κείμενα: β' πρόσωπο ενικού

Σε ποιον απευθύνεται το καθένα: Το ποίημα «**Ιθάκη**» απευθύνεται στον αναγνώστη του ποιήματος, στον κάθε άνθρωπο που βιώνει το ταξίδι της ζωής.

Το ποίημα «**Στον Οδυσσέα**» απευθύνεται στον Οδυσσέα (βλ. τίτλος), σύμβολο κάθε ανθρώπου που θέτει υψηλούς σκοπούς στη ζωή και για να τους πραγματώσει πρέπει να καταβάλει μεγάλη προσπάθεια.

5. Να εξηγήσετε τι συμβολίζουν οι λέξεις **Ποσειδώνας** και **Κύκλωπες** σε κάθε ένα από τα δύο ποιήματα.

Απάντηση: Οι λέξεις **Ποσειδώνας** και **Κύκλωπες** αποτελούν κοινά σύμβολα στα δύο ποιήματα. Συμβολίζουν τους κινδύνους, τα εμπόδια που μπορεί κάποιος να συναντήσει στον δρόμο του / στη ζωή του κατά τη διάρκεια της προσπάθειας για υλοποίηση των στόχων του, στο ταξίδι της ζωής του.

6. Να επισημάνετε **δύο εκφραστικά μέσα**, κοινά στα δύο ποιήματα, με τη χρήση των οποίων παρουσιάζεται το θέμα του ταξιδιού.

Απάντηση:

	Κοινά εκφραστικά μέσα μέσω των οποίων αποδίδεται το θέμα του ταξιδιού	
	«Ιθάκη» , Κ. Π. Καβάφης	«Στον Οδυσσέα» , Στάθης Καραβίας
Εικόνα	Λαιστρυγόνας, Κύκλωπας, άγριος Ποσειδώνας, καλές πραγματίες, σεντέφια και	«τα κύματα σε πολεμούν...» «...ο Ποσειδώνας σ' οργίζεται.», «...Καλυψώ, Κίρκη, ανοίγουν θεαινών αγκαλιές»

	κοράλλια, κεχριμπάρια κι έβενους, ηδονικά μυρωδικά	
Επίθετα	μακρύς δρόμος, θυμωμένο Ποσειδώνα, υψηλή σκέψις, εκλεκτή συγκίνησις, άγριο Ποσειδώνα, καλοκαιρινά πρωιά, λιμένας πρωτοϊδωμένους , εμπορεία Φοινικικά , καλές πραγμάτειες, ηδονικά μυρωδικά, άφθονα μυρωδικά, Αιγυπτιακές πόλεις, χρόνια πολλά , ωραίο ταξίδι, πτωχική Ιθάκη, σοφός (άνθρωπος)	Πολλοί πολεμιστάδες, ανδρείοι πολεμιστάδες, σύμβολο αιώνιο , μεγάλο αγαθό, ήρεμη στέγη, άπειροι κίνδυνοι, μεγάλο σκοπό, μεγάλο εχθρό, υπέροχο πόθο
Μεταφορά	«σκέψις υψηλή, εκλεκτή συγκίνησις το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει», «Τους Λαιστρυγόνας...αν δεν τους κουβανείς μες την ψυχή σου»	«...συ εδάμασες την τύχη...» «Συ κατορθώνεις να τους δαμάζεις [τους κινδύνους]» «...νικάς τον καιρό...» «να σβήσουν τον υπέροχο πόθο...» «ήρεμη στέγη»

7. Είναι αισιόδοξα ή απαισιόδοξα τα δύο ποιήματα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους των ποιημάτων.

Απάντηση:

Τα δύο ποιήματα είναι **αισιόδοξα**, αφού το μήνυμα και των δύο είναι θετικό. Στο ποίημα «**Ιθάκη**» ο ταξιδιώτης (αναγνώστης), ο κάθε άνθρωπος που βιώνει το ταξίδι της ζωής μπορεί να ζήσει όμορφες εμπειρίες, να αποκομίσει γνώσεις, να κερδίσει πνευματικές και υλικές απολαύσεις και να αντιληφθεί ότι η αξία των στόχων που έθεσε βρίσκεται

στην πορεία για την πραγμάτωσή τους. Επιπλέον, τα εμπόδια που θα βρει στον δρόμο του μπορούν να αντιμετωπιστούν αν έχει υψηλή φρόνηση.

Στο ποίημα «**Στον Οδυσσέα**», ο Οδυσσεάς (ταξιδιώτης, ο κάθε άνθρωπος που θέτει έναν στόχο) επιδιώκει την επιστροφή στην «ήρεμη στέγη», τον νόστο. Το ποιητικό υποκείμενο τον διαβεβαιώνει πως παρά τις αντίξοες συνθήκες, με την προσπάθεια που καταβάλλει, καταφέρνει να αντισταθεί και να φτάσει στον στόχο του, την επιστροφή στο μεγάλο αγαθό της ζωής του, αυτό που περισσότερο απ' όλα επιθυμεί.

8. Τα δύο ποιήματα από την άποψη της στιχουργικής τους μορφής εντάσσονται στην **ανανεωμένη παράδοση**,⁷ δηλ. βρίσκονται στο μεταίχμιο ανάμεσα στην παραδοσιακή και στη νεωτερική ποίηση. Να επισημάνετε ένα (1) χαρακτηριστικό της παραδοσιακής κι ένα (1) χαρακτηριστικό της μοντέρνας ποίησης σε καθένα από τα δύο ποιήματα.

Απάντηση:

	« Ιθάκη », Κ. Π. Καβάφης	« Στον Οδυσσέα », Στάθης Καραβίας
Παραδοσιακή ποίηση <ul style="list-style-type: none"> • Χρήση ποιητικού λεξιλογίου: προσεκτική επιλογή λέξεων (αποφυγή καθημερινών, αντιποιητικών λέξεων) • Χρήση σημείων στίξης 	<ul style="list-style-type: none"> • πηγαιμό, υψηλή, εκλεκτή, συγκίνησης, κουβανείς, πρωιά, λιμένας πρωτοϊδωμένους, πραγμάτειες, σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια, έβενους, ηδονικά μυρωδικά, σπουδασμένους, φθάσιμον, ωραίο ταξίδι, πτωχική 	<ul style="list-style-type: none"> • εχθρά, επιβουλεύονται, θειαινών, υπέροχο πόθο

⁷ Για τον όρο "ανανεωμένη παράδοση", βλ. Κώστας Στεργιόπουλος (επιμ.), *Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία - Γραμματολογία: Η ανανεωμένη παράδοση*, Αθήνα, Σοκόλης, 1980, σσ. 26-125.

<ul style="list-style-type: none"> • Διατήρηση του νοήματος των λέξεων • Ο τίτλος του ποιήματος συνάδει με το περιεχόμενό του 	<ul style="list-style-type: none"> • Ιθάκη: ο στόχος και η διαδρομή για την επίτευξή του 	<ul style="list-style-type: none"> • Στον Οδυσσέα: Απευθύνεται στον Οδυσσέα (στον καθένα) για να εκθειάσει την προσπάθεια για αντιμετώπιση των δυσκολιών της ζωής και την επίτευξη των στόχων του
<p>Νεωτερική ποίηση</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στίχος «ελευθερωμένος», με μέτρο μεν, αλλά χωρίς ομοιοκαταληξία. • Τα ποιήματα κατανέμονται σε άνισες στροφές, οι στίχοι δεν έχουν ορισμένο αριθμό συλλαβών. 		

Εργασίες για το σπίτι:

- **Ιθάκη, Κ. Π. Καβάφης**

Ερώτηση: Ο Καβάφης γεννήθηκε κι έζησε στην Αλεξάνδρεια, η οποία αποτέλεσε σημείο αναφοράς στην ποίησή του. Σε ποια σημεία του ποιήματος υπάρχουν στοιχεία που παραπέμπουν στην Ανατολή; Πώς νομίζετε ότι συνδέονται με τον θεματικό πυρήνα του ποιήματος «Ιθάκη»;

Απάντηση: Στο ποίημα γίνεται αναφορά σε προϊόντα που παραπέμπουν στη χλιδή της Ανατολής και στον ανατολίτικο τρόπο ζωής. Το ποιητικό υποκείμενο **προτείνει έναν τρόπο ζωής που συνδυάζει την απόκτηση γνώσεων με την απόλαυση των αισθήσεων**. Παράλληλα, συμβουλεύει τον αναγνώστη να μην παρεκκλίνει από τον στόχο του (την Ιθάκη), τον αποτρέπει από την επίσπευση του ταξιδιού της επιστροφής στην Ιθάκη έτσι ώστε να αποκομίσει περισσότερες απολαύσεις, εμπειρίες και γνώσεις → **το ταξίδι έχει σημασία, που χρειάζεται να διαρκέσει μέχρι τα γεράματα**

Ερώτηση: Τι σημαίνει η Ιθάκη για τον ταξιδιώτη, με βάση όσα λέγονται από το ποιητικό υποκείμενο στην «Ιθάκη» του Κ.Π. Καβάφη;

Απάντηση: Η Ιθάκη συμβολίζει έναν υψηλό σκοπό που θέτει στη ζωή του ο κάθε άνθρωπος. Στην πορεία για την πραγματοποίησή του ο ταξιδιώτης (απροσδιόριστος αποδέκτης) αποκόμισε γνώσεις κι εμπειρίες που αποδεικνύονται τελικά ανώτερες του αρχικού σκοπού. Η ίδια η Ιθάκη είναι το θέλγητρο για την αφετηρία του ταξιδιού → **η προσφορά της Ιθάκης**

Ερώτηση: Να σχολιάσετε τους δύο τελευταίους στίχους του ποιήματος του ποιήματος «Ιθάκη».

Απάντηση: Στους δύο τελευταίους στίχους του ποιήματος (**«Κι αν πτωχική ... τι σημαίνουν»**) εκφράζεται η πικρία του ποιητικού υποκειμένου που γνωρίζει πως ο ταξιδιώτης μπορεί να απογοητευτεί όταν διαπιστώσει πως τίποτα από αυτά που προσδοκούσε, δεν έχει να του δώσει η Ιθάκη. Επομένως, προκύπτει ότι **η ίδια η ζωή είναι ο σκοπός, με το νόημα που ο καθένας αξιολογικά τού δίνει** → **η βαθύτερη συμβολική σημασία της Ιθάκης**

Ερώτηση: Στο ποίημα «Ιθάκη» παρουσιάζονται συμβολικά τα εμπόδια που μπορεί να συναντήσει στη ζωή του ο άνθρωπος. Να επισημάνετε τα σχετικά σύμβολα και να εξηγήσετε τη σημασία τους. Ποια είναι η συμβουλή/παραίνεση του ποιητικού υποκειμένου

προς τον αναγνώστη του ποιήματος σε σχέση με τα εμπόδια στην πραγματοποίηση του στόχων του;

Απάντηση: Οι Λαιστρυγόνες, οι Κύκλωπες κι ο θυμωμένος Ποσειδώνας συμβολίζουν τα **εμπόδια** και τους **κινδύνους** που μπορεί να αντιμετωπίσει ο κάθε άνθρωπος που έχει θέσει κάποιους υψηλούς στόχους. Είναι οι φόβοι του κάθε ανθρώπου, τους οποίους κουβαλάει μέσα του.

Το ποιητικό υποκείμενο συμβουλεύει τον αναγνώστη να μην φοβηθεί τα εμπόδια γιατί δεν είναι εξωτερικά, αλλά εσωτερικά. Για να προχωρήσει στην πραγματοποίησή τους, πρέπει να έχει υψηλό φρόνημα, υψηλή σκέψη και ηθικές αρχές και να επηρεάζεται το σώμα και το πνεύμα του από εκλεκτές, μοναδικές, πρωτόγνωρες συγκινήσεις. Σύμφωνα με το ποιητικό υποκείμενο ο άνθρωπος διαμορφώνει τις περιστάσεις κι όχι οι περιστάσεις τον άνθρωπο → **εάν υπάρχει η υψηλή σκέψη και η εκλεκτή συγκίνηση, όλοι οι εξωτερικοί κίνδυνοι είναι αντιμετωπίσιμοι**

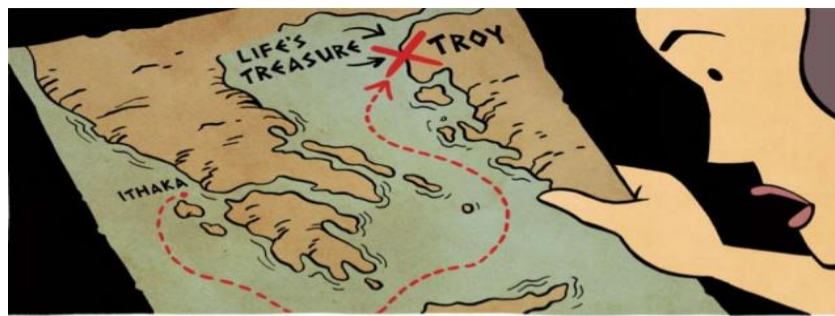
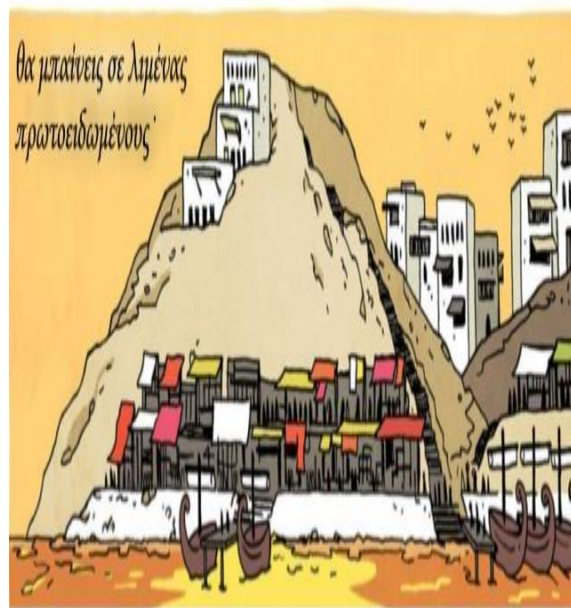
Ερώτηση: Να εντοπίσετε τα κυριότερα σύμβολα του ποιήματος και να ερμηνεύσετε τη σημασία κάθε ενός από αυτά.

Απάντηση:

Τα σύμβολα του ποιήματος:

- **Ιθάκη:** ο κάθε υψηλός σκοπός που μπορεί ο άνθρωπος να θέσει στη ζωή του
- **μακρύς δρόμος:** η πορεία, η διαδρομή, ο αγώνας για την εκπλήρωση ενός στόχου
- **Λαιστρυγόνες, Κύκλωπες, Ποσειδώνας:** οι κίνδυνοι, τα εμπόδια που συναντούμε στη ζωή
- **καλοκαιρινά πρωιά, λιμένας πρωτοϊδομένους:** οι ωραίες στιγμές, οι χαρές της ζωής
- **οι καλέςπραμάτειες:** υλικές απολαύσεις
- **πόλεις αιγυπτιακές:** πηγές γνώσης, πνευματικές απολαύσεις

Να εύχεται νάναι μακρύς
ο δρόμος

Δημιουργικές εργασίες

1. Παρατηρήστε προσεκτικά την «Ιθάκη» του Καβάφη σε κόμικ και προσπαθήστε να δημιουργήσετε ένα δικό σας κόμικ ή να ζωγραφίσετε μια σκηνή, βασισμένοι στις εικόνες του ποιήματος.

https://antikleidi.com/2014/02/06/ithaka-comic/#google_vignette

(Edmund Keeley & Philip Sherrard, Ελληνική μετάφραση: Κατερίνα Προκοπίου, φιλόλογος, [slideshare.net](https://www.slideshare.net))

2. Ακούστε τραγούδια στα οποία επιβιώνει το θέμα του ταξιδιού, όπως αυτό παρουσιάζεται στην «Οδύσσεια» του Ομήρου και κατ' επέκταση στην «Ιθάκη» του Καβάφη και συνθέστε ένα δικό σας ποίημα ή τραγούδι με παραπλήσιο θέμα, χρησιμοποιώντας τις λέξεις: **Ιθάκη, Οδυσσέας, ταξίδι.**

- Γιώργος Νταλάρας, «Σαν τον Οδυσσέα» https://youtu.be/CuRGznYm_10
- Μιλτιάδης Πασχαλίδης: «Πηνελόπη» https://youtu.be/Z5fZQtO_AWA
- NAMA, «Οδυσσέας»: <https://youtu.be/nhUgcKbpJso>
- Φοίβος Δεληβοριάς, «Ο εφιάλτης του Οδυσσέα» <https://youtu.be/Rkdr-IlqKpA>

Σημείωση: Μπορείτε να ακούσετε την Έλλη Λαμπέτη να απαγγέλλει την «**Ιθάκη**»: <https://youtu.be/qNiPuMkrImY>

ή το ποίημα μελοποιημένο από τον Γιάννη Γλέζο (σε δική του μουσική) στην ιστοσελίδα:

<http://www.youtube.com/watch?v=EnJnEkzEzu8>

Βιβλιογραφία:

Δασκαλόπουλος Δημήτρης, Βιβλιογραφία Κ.Π. Καβάφη (1886-2000), Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2003.

Καραβίας Στάθης, «Στον Οδυσσέα». *Νέα Ζωή* Αλεξάνδρειας 4, (1910).

Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1985.

Στεργιόπουλος Κώστας (επιμ.), *Η ελληνική ποίηση*. Ανθολογία - Γραμματολογία: Η ανανεωμένη παράδοση, Αθήνα, Σοκόλης, 1980.

Τσιάτσικας Θησέας, *Ο σχολικός Καβάφης*, Αθήνα, εκδ. Δελφοί, 1994.

Δικτυογραφία:

«Ανεμόσκαλα»: https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/timeline.html?cnd_id=9

(Χρονολόγιο και εργοβιογραφία Καβάφη)

https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=9 (Ποιητικό έργο Καβάφη)

Καψωμένος Ερατοσθένης, «Η ποίηση και η ποιητική του Καβάφη»(2013), <https://www.eks-ik.eu/dimosieyseis-ekdoseis/arthra-meletes/113-i-poiisi-kai-i-roiitiki-tou-k-v-kavafi>

Εισηγήτρια: Ζήνα Πολυκάρπου, Φιλολόγος, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων
Εποπτεία: Δρ Λεωνίδας Γαλάζης, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων
ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Μ.Ε.